

OSNOVNA POLAZIŠTA ZA DORADBU PLANA I PROGRAMA VJERONAUKA U SREDNJOJ ŠKOLI

RUDI PALOŠ
Vlaška 36
10000 Zagreb

Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 25. 10. 1999.
UDK 373.5.014.52

Sažetak

Otkada je početkom šk. god. 1991/92. u osnovne i srednje škole u Hrvatskoj ponovno uveden vjeronauk, višegodišnje iskustvo upućuje na potrebu stvaranja novog plana i programa srednjoškolskog vjeronauka. S time u vezi autor podsjeća na anketu među srednjoškolskim vjeroučiteljima koju je u jesen 1998. godine organiziralo uredništvo časopisa »Kateheza«. Tom su prilikom vjeroučitelji izrazili svoje mišljenje o planu i programu u cijelosti i s obzirom na pojedina godišta. Na temelju te ankete i stručnih skupova vjeroučitelja iz čitave Hrvatske stvoren je nacrt novog plana i programa srednjoškolskog vjeronauka, kojim se nastoji uzeti u obzir dosad učinjeno ali i gledati unaprijed na temelju iskustva vjeroučitelja i vjeroučenika. Nacrtom je predviđen isti plan i program za prva dva razreda svih škola, dok bi trogodišnje škole u trećem razredu obradile prilagođeni plan koji će četverogodišnje škole redovito obrađivati u trećem i četvrtom razredu.

Ključne riječi: plan i program srednjoškolskog vjeronauka

0. UVOD

Nastojat ćemo nešto reći o osnovnim polazištima za doradbu plana i programa srednjoškolskog vjeronauka, iako ne možemo i ne želimo zaobići postavke i zahtjeve sveukupne crkvene kateheze odnosno postavke i zahtjeve crkvene zajednice¹. Naravno, ovom prilikom ne možemo dati cjelovitiji i detaljniji pregled dosadašnjih pothvata, pokušaja, propusta i dostignuća, ali ćemo ukazati barem na dio svega toga, pokušavajući istovremeno upozoriti kojim bismo putem mogli i trebali kročiti u neposrednoj budućnosti. U tom razmišljanju nastojat ćemo pojedine tvrdnje ili pitanja formulirati vodeći računa prije svega o pozitivnim smjernicama i zahtjevima crkvenog učiteljstva te katehetskih, pedagoških i srodnih znanosti, ali i o odjecima, zahtjevima, prijedlozima i mogućim prigovorima vjeroučiteljica i vjeroučitelja u suvremenoj hrvatskoj srednjoj školi.

1. KRATAK POGLED U PROŠLOST

Kada je riječ o vjeronauku i katehezi općenito, ne samo u nas ovdje u Hrvatskoj, neprestano se naglašava potreba i uvažavanja već postojećeg i nadogradnje na konkretna iskustva inkulturirane evangelizacije, katehizacije te pedagoške teorije i prakse u određenom podneblju. U tome smislu s pravom se ističe postojanje i poziv na uvažavanje naše ovostoljetne, a ovom prilikom treba posebno istaknuti, i naše nedavne katehetsko-vjeronaučne teorije i prakse. U tome smislu mo-

1 O tome posebno govore važniji crkveni dokumenti druge polovice XX. st., npr. OKD (1971), CT (1979), ODK (1997), kao i KKC (1992). O novijim razmišljanjima na području kateheze vidi također: M. PRANJIC (ur.), *Religijskopedagoško-katehetski leksikon* (u daljnjem tekstu: RPKL), Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1991; E. ALBERICH, *Crkvena kateheza. Rasprava o fundamentalnoj katehatici*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb 1999.

žemo govoriti o poticajima, iskustvima, pitanjima i poukama triju razdoblja.

1.1. Prva polovica XX. stoljeća (do 1945. godine)

Iako kateheza i školski vjeronauk u Hrvatskoj u prvoj polovici XX. st. ne mogu biti promatrani pravocrtno i kao da je riječ o uvijek istoj situaciji, ipak je tek dolaskom komunista na vlast 1945. godine stanje stubokom promijenjeno. Vjeronauk je te godine praktično nasilno izbačen iz hrvatskoga školskog sustava, a teoretski i zakonodavno to je potvrđeno nešto kasnije, tj. 1952. godine.²

U prvoj polovici stoljeća, dakle, kateheza je bila usredotočena prije svega na mlade. Školski vjeronauk imao je, iako ne uvijek podjednako, časnno mjesto u školskom sustavu, a organiziran je u konfesionalnom obliku. U to se doba još ne raspravlja o potrebi diferenciranja školskog vjeronauka i župne kateheze tako da je školski vjeronauk naglašeno katehetsko-sakramentalan. On se tek dvadesetih, odnosno tridesetih godina značajnije, iako još uvijek ne dovoljno, odvaja od klasičnog katekizamskog oblika koji posebno dolazi do izražaja u gotovo isključivom isticanju već unaprijed pripremljenih pitanja i odgovora. Hrvatsku je katehezu i školski vjeronauk u to vrijeme posebno zadužio i ravnopravno postavio uz bok katehezi u drugim europskim zemljama nezaboravni hrvatski katehitičar Ferdo Heffler³. Naravno, ni tada školski vjeronauk nije bio imun na neke slabosti i poteškoće, što je s jedne strane bila posljedica toga da je bila riječ o školskom predmetu, ali i toga da se u tom i takvom školskom vjeronauku previše toga, poglavito vjera učenika i njihovih roditelja, pretpostavljalo. Vjeroučenike se npr. pozivalo na sakramentalni život i određene oblike vanjskog očitovanja vjere. Ta je želja sama po sebi bila opravdana i pohvalna, ali je nastojanje oko njezina ostvarivanja – bez obzira na stvarno vjerničko stanje i uvjerenje vjeroučenika i njihovih roditelja kao i bez stvarne mogućnosti da se javno izrekne osobno nevjerovanje, odnosno manjak motiva i stvarnih poticaja za prakticiranje vjere – dovelo do suprotnih rezultata i učinaka, među

kojima ovdje spominjemo one negativne, a to su: učenje za ocjenu, licemjernost umjesto slobode savjesti te obrazovanje mladih bezvjeraca imuniziranih na obraćenje.⁴ To su negativnosti o kojima se ne samo tada nije vodilo nego se i danas još ne vodi dovoljno računa upravo kada je riječ o školskom vjeronauku i župnoj katehezi.

1.2. Vrijeme komunističke vladavine (1945-1990)

Dolaskom komunista na vlast nakon II. svjetskog rata situacija se u Hrvatskoj na mnogim područjima, pa tako i s obzirom na vjeronauk, uvelike promijenila. To gotovo pedesetogodišnje razdoblje nasilno okljaštre-nog, amputiranog života i djelovanja svih građana, pa tako i Katoličke crkve i drugih vjerskih zajednica, za školsku stvarnost znači apsolutnu odsutnost ne samo školskog vjeronauka nego i mogućnosti ravnopravnog pristupa nereligioznom i religioznom fenomenu u raznim aspektima školskog i javnog života u našoj stvarnosti.

Zbog tih nasilnih promjena i zbog nononastale situacije, ali i uslijed sveukupne obnove Katoličke crkve, posebno nakon II. vatikanskog sabora, uslijedilo je vrijeme novog promišljanja i stvaranja prilično jasnog i poštovanja vrijednog oblika crkvene kateheze u župi u crkvenim prostorima. Bilo bi, međutim, preuzetno to razdoblje gledati pojednostavljeno, odnosno zatvarati oči pred nekim nedostacima iz tog vremena. Svakako, neupitna je angažiranost brojnih svećenika i

2 Usp. F. E. HOŠKO, *Hrvatska (kateheza). 1. Od Tridenta do drugoga svjetskoga rata*, u: RPKL, str. 243-245.

3 Usp. A. PAVLOVIĆ, *Doprinos Ferde Hefflera razvoju kateheze i katehetskog pokreta u Hrvatskoj (1900-1940)*, Teološki institut Mostar, Mostar 1997.

4 Usp. Ž. KUSTIĆ, *Tri razdoblja vjeronauka na području Crkve hrvatskoga jezika u 20. stoljeću*, u: S. NIMAC (ur.), *Vjeronauk u duhovnoj obnovi Republike Hrvatske. Zbornik radova*, Tajništvo za pastoral Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja, Split 1992, str. 7-19. Nažalost, općenit manjak proučavanja naše katehetske i školskovjeronaučne prošlosti osobito je izražajan kad je posrijedi ovostoljetna općenito katehetska i posebno školskovjeronaučna situacija.

časnih sestara, a s vremenom i određenog broja laika, u župnoj katehezi koju su pohađala brojna djeca, i to ne samo u vrijeme bliže pripreme na sakramente prve pričesti i potvrde. Broj srednjoškolske mladeži bio je već znatno manji, a isto tako gotovo proporcionalno i broj studentske mladeži obuhvaćen župnom katehezom. Nažalost, ne postoje cjelovite i vjerodostojne statistike o tim brojevima pa je tako ovdje uglavnom riječ o više ili manje približnim brojevima čija vjerodostojnost ovisi i o realnosti onoga koji o njima govori. Iako brojevi ovdje nikako nisu i ne mogu biti najvažniji, ipak ih ne treba ni zanemariti. Naime, nerijetko se danas govori i piše o tom razdoblju iznoseći određene tvrdnje koje se oslanjaju upravo na brojke, a one su, kao što smo upravo pokazali, nepoznate odnosno podložne više subjektivnim nego objektivnim procjenama.

Ipak, ne mogu se nikako dovesti u pitanje velika dostignuća naše župne kateheze u tom razdoblju. Nakon poteškoća uzrokovanih iznenadnom novonastalom situacijom, nedemokratskim društvenim ozračjem ali i izravnim zabranama bilo kakvog vjeronaučnog djelovanja čak i u crkvenim prostorima, kao i kroničnim i nikad riješenim problemom prostorâ u kojima se taj vjeronauk održavao, ipak su se tijekom sedamdesetih i osamdesetih godina razvili neki » modeli « župne kateheze koji su u sebi sadržavali i brojne attribute školskog vjeronauka. Iako nije postojao jedinstven plan i program, a nisu niti službeno proglašeni i posvuda prihvaćeni jedni te isti katekizmi, ipak se određeni broj katekizama ustalio tako da je bilo gotovo moguće govoriti o sasvim određenom planu i programu župne vjeronaučne kateheze. S vremenom ustanovljena katehetska učilišta koja su sve više pohađale časne sestre, a zatim i laici, kao i brojni stručni skupovi, koji su okupljali respektabilan broj vjeronaučnika i vjeronaučnica, te određena popratna katehetska literatura na hrvatskom jeziku doprinijeli su velikom ugledu župne kateheze. Međutim, ni ovdje ne treba zatvarati oči pred problemima i činjenicama. U brojnim je župama vjeronauk još uvijek bio sveden na neposrednu pripremu na sakramente, a i ta se priprema znala organizirati samo za ljetnih mjeseci jer

je u drugo doba godine to bilo nemoguće zbog hladnih i neprikladnih prostorija. Isto je tako sigurno da mnoga djeca i mladi nisu ni pohađali vjeronauk niti su dolazili u crkvu. Osim toga, u komunizmu je Crkva bila na svojevrsan način » simpatična « upravo stoga što je bila jedino ili jedno od vrlo rijetkih mjesta odnosno zajednica u kojima se moglo pokazati da se misli i želi živjeti drugačije od službeno proklamirane politike i prakse.

1.3. Doba demokracije (od 1990. godine)

Devedesete godine XX. stoljeća, tj. vrijeme nakon demokratskih promjena, jesu razdoblje kada i religija i religioznost, a time i Katolička crkva i katolički vjeronauk, dobivaju i teoretsku, a zatim i praktičnu mogućnost normalnog i demokratskog postojanja i suživota u svim dijelovima ne samo privatnog nego i javnog života u Republici Hrvatskoj. Nas ovdje posebno zanima to posljednje razdoblje. Kako je riječ i o vremenu koje nam je najbliže, pretpostavljam da su nam svima mnoge činjenice dobro poznate, između ostaloga i zato što su i sudionici npr. ovogodišnje ljetne škole, kao i većina današnjih vjeronaučnika u hrvatskim školama, bili i uglavnom još uvijek jesu sudionici i aktivni stvaratelji, poticatelji i promicatelji tih promjena.

Novonastala situacija potakla je kratku i živu raspravu o razlozima za i protiv ponovnog uvođenja vjeronauka u hrvatske škole. Prisjetimo se, posebno s obzirom na srednjoškolskih vjeronauk, osnovnih podataka. Početak šk. godine 1991/92. označava i početak službenog uvođenja vjeronauka u srednje škole. Taj se školski predmet izvodi u skladu s novim srednjoškolskim vjeronaučnim programom koji su u proljeće 1991. odobrili hrvatski biskupi. Slijede godine dorade jedinstvenog plana i programa, a paralelno s time i priprema i objavljivanje jedinstvenih srednjoškolskih vjeronaučnih udžbenika za četiri razreda svih vrsta i usmjerenja srednjih škola.

Ovo je posljednje desetljeće znakovito i stoga što su se naša župna kateheza kao i naš sveukupni pastoral našli u novoj situaciji i sada se, nakon gotovo deset godina iskustva,

može reći da se, unatoč objektivnim poteškoćama i stradanjima, među kojima svakako treba spomenuti Domovinski rat, ipak nismo dobro snašli u novonastaloj situaciji. Župna je kateheza u ovom razdoblju u krizi te još uvijek nije dovoljno jasno kakav jest i kakav bi u praksi trebao biti suodnos župne kateheze i školskog vjeronauka. Gledajući na ne mali broj crkava i vjeronaučnih dvorana, opaža se (porazna?) razlika u usporedbi s razdobljem do kraja osamdesetih godina, a kao razlog, gotovo se može reći kao dežurni krivac, nerijetko se pritom spominje upravo školski vjeronauk. Tako se gotovo samo po sebi nameće sljedeći pitanje: nije li zapravo školski vjeronauk urodio suprotnim plodovima i nije li njegovo uvođenje bilo pogrešno?

Iako se ne može nijekati kako uvođenje školskog vjeronauka ne samo da nije riješilo sve dotadašnje probleme nego je donijelo i brojne nove probleme i pitanja, ipak držim da bi bilo prejednostavno sve ili veći dio današnjih problema oko župne kateheze, pohađanja misnog slavija i primanja sakramenata odnosno življenja i prakticiranja vjere svesti samo na probleme oko uvođenja (i nefikasnosti) školskog vjeronauka. Prisjetimo se malo točnije prijašnjeg stanja pa ćemo priznati da ni onda (sve) crkve nisu bile (uvijek) pune, te da ni tada svi učenici iz katoličkih obitelji nisu bili i vjeroučenici. Novonastala situacija veće slobode automatski je oslabila »potrebu« nekih da se zanimaju za vjeru ili da je prakticiraju nedjeljnim pohađanjem mise, odnosno tjednim pohađanjem župnog vjeronauka. Koliko je osim toga u posljednjih desetak godina učinjeno za župnu katehezu i nije li to (ipak) premalo, i to ne samo s obzirom na ono što se načinilo na području školskog vjeronauka? Koliko smo hrabro pokušavali uključiti i laike u župnu katehezu i župni pastoral? Što je s vjeronaukom za studente? Ta barem na fakultetima nema školskog vjeronauka!

2. TREBA LI NAM NOVI PLAN I PROGRAM SREDNJOŠKOLSKOG VJERONAUKA?

Formuliranje ovakvog pitanja može izgledati suvišno, ali mi se čini da ga ipak treba postaviti. Netko će reći da bi na kraju kraje-

va trebalo prije svega riješiti pitanje treba li nam školski vjeronauk ili ne. Međutim, držim da ne treba i na ovom području stvari uvijek iznova započinjati. Danas imamo vjeronauk u školama, te u ovom trenutku ne treba razmišljati o njegovu ukidanju. S obzirom na plan i program, odgovaram: da, trebaju nam i novi plan, i program, i novi udžbenici za srednjoškolski vjeronauk. Na to nas, između ostaloga, upućuje i sljedeća činjenica.

Školska je stvarnost takve naravi da je sama po sebi podložna stalnim promjenama i neprekidno zahtijeva doradu i određeno mijenjanje već postojećeg. S katehetskog i religijskopedagoškog motrišta moglo bi se nadodati kako je to u skladu i s osnovnim katehetskim zahtjevom o potrebi vjernosti Bogu i čovjeku, na što su upozorili i neki predavači na ovogodišnjoj Katehetskoj ljetnoj školi – bilo s teološko-dogmatskog⁵ stajališta, podsjećajući na svevremenost i suvremenost kršćanstva i kristološki utemeljene kateheze koja samim time treba biti i današnja i juče-rašnja i sutrašnja, bilo s pedagoškog⁶ stajališta, podsjećajući nas da trebamo biti i da jesmo dio i hrvatskog i europskog školskog i katehetsko-crkvenog gibanja i postojanja, a u tom smislu rado podsjećam i na opravdanost i nezaobilaznost drevnog upozorenja da treba *žuriti*, ali *polako* (*Festina lente!*).

Tijekom prošle 1998/99. šk. godine, u tome smo smislu učinili nekoliko istina skromnih, ali nadajmo se znakovitih i poticajnih koraka. Podsjetimo ukratko na njih.

- a) Provedena je anketa među vjeroučiteljima u kojoj su se posebna pitanja odnosila upravo na srednjoškolski vjeronaučni plan, program i udžbenike.
- b) Održan je kolokvij o srednjoškolskom vjeronauku za vrijeme kojega su se sudionici upoznali s rezultatima te ankete te prijedlozima i pitanjima vjeroučitelja,

5 Usp. A. MATELJAN, *Deset teza za kršćansku katehezu. Utjelovljeni i uskrslu Krist u središtu Velikog jubileja i naše kateheze* (predavanje održano u četvrtak 2. rujna 1999. na Katehetskoj ljetnoj školi u Zagrebu), u: »Kateheza« 21(1999)4, 300-311.

6 Usp. Ivica Pažin, *Utjelovljeni i uskrslu Krist u središtu Velikog jubileja i naše kateheze* (predavanje održano u četvrtak 2. rujna 1999. na Katehetskoj ljetnoj školi u Zagrebu).

a zatim su i sami po skupinama radili na prijedlozima za novi plan i program.

2.1. Pokušaj upoznavanja konkretne situacije

Početak šk. god. 1998./99. uredništvo »Kateheze« organiziralo je anketu o stanju srednjoškolskog vjeronauka u nas, na koju je odgovorilo oko 50% srednjoškolskih vjeroučitelja.⁷ Upitnik je na četiri stranice sadržavao ukupno 23 pitanja otvorenog ili zatvorenog tipa na koja su vjeroučitelji trebali odgovoriti. Pitanja su se odnosila na situaciju u kojoj se nalazi vjeroučitelj kao i na njegovo dosadašnje iskustvo u predavanju školskog vjeronauka ili župne kateheze, zatim na postojeći plan i program i srednjoškolske vjeronaučne udžbenike, kao i na njihova moguća poboljšanja odnosno izmjene. Uz to su vjeroučitelji odgovarali i na pitanja o svojoj permanentnoj izobrazbi i obrazovanju u svojoj biskupiji odnosno na nacionalnoj razini. Dva su se pitanja odnosila na časopis »Katehezu«, a jedno je dalo mogućnost vjeroučiteljima da izraze svoje dodatne primjedbe i prijedloge.

Tijekom godine Uredništvo je obradilo anketu te su rezultati poslužili i kao temelj za neka predavanja⁸ na kolokviju o srednjoškolskom vjeronauku koji je održan 9. i 10. travnja 1999. u Velikoj dvorani »Školske knjige« u Masarykovoju 28 u Zagrebu. Prvog dana, u petak 9. travnja poslije podne, okupljeni su srednjoškolski vjeroučitelji u zajedničkom radu u osam skupina⁹, u prostorijama Ženske opće gimnazije Družbe sestara milosrdnica s pravom javnosti u Gundulićevoj 10, na temelju predložaka koji su se među ostalim temeljili i na toj anketi raspravljali o sadašnjem planu i programu srednjoškolskog vjeronauka.

2.1.1. Srednjoškolski vjeroučitelji o svom predmetu¹⁰

Budući da su mnoga pitanja u provedenoj anketi bila otvorenog tipa, upravo zato da se skupi što više autentičnih mišljenja i podataka, teško je anketu sažeti u nekoliko rečenica. Ipak, ovdje ćemo navesti razmišlja-

nja i primjedbe na neke teme koji nas ovom prilikom ponajviše zanimaju.

a) Zašto učenici nemaju udžbenike?

Mnogi su vjeroučitelji u svojim odgovorima otkrili da njihovi vjeroučenici nemaju vjeronaučne udžbenike. To su obrazložili sljedećim razlozima:

- udžbenici su skupi
- učenici ih ne mogu nabaviti
- bilo bi previše zahtjevno tražiti da učenici sami kupuju udžbenike
- skupi su (tako kažu učenici) te ne mogu zahtijevati od vjeroučenika da ih obvezno imaju

7 Usp. *Upitnik o srednjoškolskom vjeronauku* te prapratno pismo ravnateljima srednjih škola i srednjoškolskim vjeroučiteljima katoličkog vjeronauka. 17. listopada 1998. poslana su 352 pisma, dakle na svaku srednju školu (uključujući i glazbene) po jedno pismo s molbom ravnateljima da, ukoliko u njihovoj školi postoje dva ili više vjeroučitelja, te materijale fotokopiraju i dostave pojedinačno svim vjeroučiteljima. Od tih se pisama-upita za sljedećih nekoliko tjedana vratilo ukupno 175 cjelovito ili djelomično ispunjenih upitnika. Teško je reći je li to 50 posto, ili pak više ili manje, mogućih ispitanika, jer tada nismo imali službenih podataka o broju vjeroučitelja u srednjim školama. Međutim, iz ispunjenih upitnika proizlazi da su neki vjeroučitelji istodobno zaposleni u dvije ili čak i više škola, dok opet u nekim školama predaju dva ili više vjeroučitelja. Ipak držimo da je ispitivanje uspjele.

8 Usp. R. PALOŠ, *Aktualno stanje i perspektive. Rezultati ankete među srednjoškolskim vjeroučiteljima* (predavanje održano 9. travnja 1999. prije podne); Isti, *Plan i program srednjoškolskog vjeronauka. Kontinuitet i moguće smjernice razvoja i obnove* (Kratko priopćenje održano 10. travnja 1999. godine).

9 Rad se odvijao u skupinama koje su bile sastavljene imajući u vidu škole iz kojih su došli vjeroučitelji-sudionici kolokvija, što se moglo učiniti i neposredno prije početka skupa zahvaljujući uvidu u popis prijavljenih sudionika. Riječ je o sljedećim skupinama (u zagradi su navedeni voditelji pojedinih skupina): 1. Gimnazije (Ante Perković); 2. Medicinske, veterinarske, gimnazije (Mirjana Vučica); 3. Četverogodišnje strukovne škole (Dušan Vuletić); 4. Trogodišnje strukovne škole (Maja Bišćan); 5. Tehničke škole (Loreta Rabar); 6. Trgovačke i ugostiteljske škole (s. Ljiljana Radošević); 7. Gimnazije (s. Mirjam Gadža); 8. Ekonomske škole (Snježana Majdandžić).

10 Usp. *Upitnik o srednjoškolskom vjeronauku*, anketa časopisa »Kateheze« provedena među srednjoškolskim vjeroučenicima u šk. god. 1998/99. Potpuni podaci nalaze se u arhivi Uredništva.

- od đaka ne zahtijevaju da ih kupuju, s jedne strane zbog visoke cijene, a s druge jer im u potpunosti ne odgovaraju za izvedbu nastave po jedan sat tjedno
 - ne mogu od njih zahtijevati da imaju udžbenik kad je to izborni predmet.
- b) Koje sve knjige, osim udžbenika, vjeroučitelji koriste u svom radu i pripremi za vjeronauk?¹¹**
- Biblija
 - Biblijski atlas (I. r.)
 - Biblijski leksikon (I. r.)
 - Bilješke s predavanja na teologiji
 - Bog Otac i Isus Krist
 - Budimo prijatelji (I. r.)
 - Crkva u suvremenom svijetu
 - Dokumenti II. vatikanskog sabora
 - časopisi
 - Etika (I. r.)
 - Filozofija (C. Jaspers) – (III. r.)
 - Glasilo za mlade
 - Igrom do sebe (I. r.)
 - Imati ili biti (E. Fromm) – (I. r.)
 - Isus je Krist i Gospodin
 - Isus nekad i sad (D. Watson – S. Jenkins)
 - Isusove prisposode (V. B. Jarak)
 - Izvori (A. de Mello)
 - Katehetski priručnici: Bog Otac i Isus Krist (I)
 - Kateheza
 - Katekizam Katoličke crkve
 - Katekizam za krizmanike (Ž. Kustić) – (III. r.)
 - knjige izdavačkih kuća: Katehetski centar, GK, KS, KSC, UPT
 - Kristova Crkva (II. r.)
 - Kršćani na drugi način (J. Kolarić) – (I. r.)
 - Kršćanstvo i humanizam (A. Kusić) – (IV. r.)
 - Moć pozitivnog mišljenja (W. Peale)
 - Ne samo o kruhu (prvo izdanje talijanskoga biskupskog katekizma za župni vjeronauk mladih: CEI, *Non di solo pane. Il catechismo dei giovani*, Roma 1988)
 - Nizozemski katekizam
 - Novi život po Duhu (br. 3)
 - Otajstvo Crkve
 - Papine enciklike (III. i IV. r.)
 - Povijest Crkve
 - Povijest religija
 - Pravi kršćanski život (A. Knowles), Duhovna stvarnost, Zagreb 1986
 - Proslava Boga u M. Krleže (M. Špehar) – (II. r.)
 - Put u slobodu – udžbenik za vjeronauk u VIII. r. osn. škole
 - Religije svijeta (Ž. Kustić) – (I. r.)
 - Rječnik biblijske teologije
 - Sakramenti Crkve
 - Sedam navika uspješnih obitelji (S. Covey)
 - skripta s fakulteta/instituta
 - Snaga susreta. Činiti istinu. Muško i žensko stvori ih
 - Snagom Duha
 - stručna literatura: engleska, njemačka i talijanska
 - Susret, glasilo za mlade
 - Susret sa živim Bogom (T. Ivančić)
 - Svaki oblik stručne literature koji ide uz teme koje učenike zanimaju: povijest kršćanstva, droga, alkohol, druge religije, sekte, reinkarnacija, sotonizam i magija, kloniranje, razvod braka, odnosi prije braka, kontracepcija, glazba, horoskop
 - Tajne vjere (C. Tomić)
 - Talijanski udžbenik za nastavu katoličkog vjeronauka (Gianni del Bufalo – Agostino Quadrino – Pasquale Troi, *L'altro perché 1+2. Elementi di cultura religiosa per l'insegnamento della religione cattolica*, EDB 1989)
 - Temelji vjere
 - trenutna priprema kateheze slijedeći pripravnih hod za Veliki jubilej
 - Tvoj je poziv ljubiti (J. Heizman), KS, Zagreb 1984 (IV. r.)
 - Uvod u Bibliju (I. r.)
 - Uvod u katoličku liturgiju (A. Adam)
 - Uvođenje odraslih u vjeru
 - Vjera – svjetlo ili tama (V. B. Jarak)
 - Vjesnik Đakovačke i srijemske biskupije
 - Vojnović
 - Žedan kamen na studencu (T. Ujević)

11 Ovdje navedeni podaci rezultat su odgovora što su ih vjeroučitelji naveli u već spomenutoj anketi, odgovarajući na pitanje upotrebljavaju li postojeće srednjoškolske vjeronaučne udžbenike, te navodeći koje druge priručnike upotrebljavaju. Usp. *Uspitnik o srednjoškolskom vjeronauku*.

c) *Plan i program općenito*

S obzirom na plan i program općenito, vjeroučitelji su primijetili:

- neke se teme ponavljaju
- plan ne odgovara
- potrebno je provesti bolju korelaciju između teoloških i antropoloških tema
- čitav bi plan trebao biti konkretniji, kršćanskiji
- ovaj je plan nedostatan – neke su stvari nepotrebno široke, neke su nepotrebne, a neke važne uopće nisu spomenute
- u planu je građa nesustavno obrađena, posebno na području moralne teologije
- vjeroučiteljima treba dati mogućnost fleksibilnosti i slobodu prebacivanja i mijenjanja tema
- izbor i struktura teksta nisu primjereni ciljevima koji moraju biti ostvareni
- izostaviti ne treba ništa, samo valja prilagoditi strukovnim školama i olakšati posao vjeroučiteljima tako da im se ponude priručnici i stručna literatura
- treba izraditi katalog znanja za svako godišće
- trebalo bi izraditi jedan jednostavniji i lakši plan te jedan teži i zahtjevniji
- primjećuje se neusklađenost između udžbenika i općih uputa vjeronaučnog programa za srednje škole
- plan treba oblikovati na 35, odnosno 70 sati godišnje, uključujući satove za ponavljanje, ispitivanje, film
- konkretno, ovaj bi program odgovarao za ekonomsku školu, ali za obrtnike je potrebno nešto jednostavnije
- treba napisati priručnik za vjeroučitelje
- ovaj je plan nedostatan i treba ga proširiti
- od velike bi koristi bili radni listovi uz nastavnu jedinicu – nastava bi dobila na životnosti
- treba opširnije govoriti o biblijskim temama
- plan je po sebi dobar, ali prezahtjevan za učenike koji nemaju šire obrazovanje, slabijih su mogućnosti, a naročito senzibiliteta
- potrebna je sinteza i još bolja razrada jer ovo je dosta apstraktno za djecu
- potrebno je više metodoloških uputa za pojedine teme
- premalo je učionica te za vjeronauk ne može biti odvojena posebna učionica, gdje bi se mogla koristiti sva pomagala za vjeronauk, ali tako je i za druge predmete
- plan je preopširan
- preopširan je i težak za shvaćanje; za vjeroučitelje prihvatljiv, za djecu nikako
- preopširan (gimnazija)
- preopširan je i nesustavan (tematski nerlogično poslagan)
- preopširan je i treba ga pojednostaviti
- preopširan je i treba promijeniti programe (gimnazija)
- plan i program treba preraditi u dogovoru s ljudima s terena
- previše je sličnih tematskih jedinica te ih je potrebno zamijeniti novima
- programe treba prilagoditi potrebama određenih zanimanja
- programi su preopširni i neshvatljivi dobi kojoj su namijenjeni
- program je nepovezan
- strukovnim školama treba prilagoditi literaturu, osim toga plan je za njih pretežak u trećem razredu javlja se posebna poteškoća: učenicima je nastavni plan i program »dosadan«, jer misle da o sakramentima već sve znaju
- učenici žele konkretno učiti, a meditacije nisu moguće u prenatrpanim i neodgovarajućim učionicama
- treba unijeti više duha a manje slova
- uspije se obraditi 6-7 tematskih cjelina, a ostalo se prepušta učeničkoj volji za čitanjem (treba ili uvesti drugi sat ili načiniti plan i program za jedan sat)
- valja uvrstiti sve životnije teme s kojima se mladi u životu susreću
- uzor bi trebali biti priručnici i kateheze Stanka Weissgerbera s radnim listovima koji daju nastavi dodatnu živost i aktiviraju učenike
- »znanstveniji« pristup u gimnazijama, medicinskoj, ekonomskoj, elektrotehničkoj, prometnoj, a »konkretniji« – u strojarskoj, obrtničkoj, građevinskoj...
- kako ostvariti cilj vjeronauka kako je definiran u programu, tj. »objedinjenje vjere i života«, ako vjere nema?

d) Kakav nam plan i program treba

Na pitanje treba li za sve razrede i škole ostaviti jedinstven plan i program ili ih treba podijeliti, vjeroučitelji predlažu da se načine posebni planovi i programi za:

- a) četverogodišnje škole; b) trogodišnje škole; c) djecu s poteškoćama u razvoju
- a) gimnazije; b) stručne škole; c) industrijske i obrtničke škole
- a) trogodišnje i četverogodišnje škole; b) gimnazije i ostale škole
- a) trogodišnje: obrtničke i trgovačke; b) četverogodišnje: gimnazija, ekonomska, medicinska
- ekonomske škole
- elektrotehničke škole
- gimnazije
- gimnazije, ekonomske, sve strukovne
- komercijalne škole
- kraći i pregledniji program za obrtničke škole
- medicinske škole, možda s naglašenijim moralnim i etičkim principima
- obrtničke, turističke, pomorske
- ostala zanimanja strukovnih i obrtničkih škola (prodavači, kuhari, konobari, zidari, tesari, frizeri, krojači, drvotehničari, šumarski tehničari, strojarski tehničari, poljoprivredni tehničari, autolimari, strojobravari)
- posebno trogodišnje, posebno četverogodišnje
- strukovne trogodišnje i škole koje rade po prilagođenim programima
- tehničke
- uvesti mogućnost izbornih tema
- više biblijskih sadržaja
- za svaku školu posebno

2.1.2. Prijedlozi izostavljanja i nadopuna sadržaja u vjeronaučnom planu i programu

Vjeroučiteljima je postavljeno i pitanje o tome što bi trebalo zadržati odnosno uvesti u vjeronaučni plan i program. Iako su, što se moglo i očekivati, i u ovom slučaju njihovi prijedlozi ponekad bili gotovo potpuno oprečni, ipak su njihovi odgovori dali solidnu podlogu za daljnje razmišljanje. Ovdje donosimo njihova razmišljanja raspoređena po pojedinim godištim, prvo s obzirom na ono

što bi po mišljenju nekih trebalo izostaviti, a zatim s obzirom na ono što bi trebalo unijeti u pojedino godište. Ponekad se, i u ovom slučaju, za isti prijedlog založilo više vjeroučitelja, a u drugom je slučaju prijedlog o izostavljanju odnosno uključivanju jedne ili druge teme potekao samo od jednog vjeroučitelja. Ovdje međutim nismo željeli isticati brojčanu zastupljenost jednog ili drugog prijedloga, nego kao i dosad jednostavno prikazati mišljenja i raznolikost lepezu pristiglih prijedloga.

a) Izostavljanje u I. razredu

- tema »Smisao života« nije potrebna, jer učenici o tome još ne razmišljaju
- »za« i »protiv« vjerovanja u Boga (u ponekim odjeljenjima to im je poticaj na razmišljanje o nevjerovanju pa se s time u vezi znaju javljati svakakve ideje)
- šesta je tematska cjelina nepotrebna jer su učenici to već obradili u VIII. razredu osnovne škole
- apstraktni govori o ljubavi, slobodi, pravdi itd.
- tema o evoluciji, jer učenici to teško shvaćaju: ovu bi temu trebalo staviti u viši, npr. u drugi razred
- nastavne jedinice 6, 7. i 9, jer nisu neophodne za katolički vjeronauk
- nastavna jedinica »Odlučiti se u slobodi« suvišna je, jer se o slobodi temeljitije govori u II. razredu, a nepotrebno je da se zasebno obrazlaže kao tema vezana uz tematsku cjelinu »U potrazi za smislom«
- nekoliko prvih nastavnih cjelina je dosta apstraktno, a to dovodi do relativno olakog (neozbiljnog) prihvaćanja važnosti vjeronauka kao predmeta u okviru kojega treba nešto i naučiti o vjeri
- nije potrebno izostaviti nijednu temu, ali je nužno oblikovati sustavniju strukturu sadržaja, kako bi se izbjegla ponavljanja
- kada je riječ o smislu života, odgovori bi trebali biti neizravniji
- o temi »Životni put jednog kršćanina« može se govoriti u prijašnjoj temi »Oblici izražavanja«
- povijesni razvoj Crkve u Hrvata, jer za to jednostavno nema vremena
- povijest kršćana na našim prostorima: učenici su nezainteresirani za povijest i

- činjenice, a osim toga riječ je i o informaciji koju brzo zaborave
- povijesne teme
 - religije svijeta: ova ih tema u I. razredu previše ne zanima, ali su za nju više zainteresirani u III. i IV. razredu
 - rođenje, smrt i kršćanska nada, jer tu temu teško shvaćaju pa bi je trebalo staviti u viši razred
 - »Sloboda od – sloboda za«, jer je ta tema za učenike I. razreda preteška
 - šesta tema: »Iskustvo Boga u drugim religijama«, jer učenici za to ne pokazuju interesa
 - teme o slobodi, broj 1. i 2, treba spojiti u jednu cjelinu
 - teme su nepovezane, teško ih se obrađuje, stoga je neophodno prirediti i priručnik za vjeroučitelje
 - trebalo bi načiniti anketu među učenicima po razredima, da se vidi što oni očekuju

b) Izostavljanje u II. razredu

- 1. i 2. tematsku cjelinu treba preraditi: naslov prve cjeline dobiva odgovor u drugoj; sloboda i savjest su zasebne cjeline
- temu o Bibliji u životu kršćana treba prebaciti u I. razred
- čini se da druga cjelina nije potrebna ako se dobro obradi prva
- temu o obitelji i skupini treba staviti u I. razred
- treba objediniti prvu i drugu te osmu i devetu temu
- treba izostaviti govor o seksualnosti i odgovornom partnerstvu, jer se o tome govori u IV. razredu (tema spolnosti obrađuje se i u drugom i u četvrtom godištu)
- treba proširiti treću, petu i šestu temu
- kada je riječ o redovnicima u kršćanstvu, više bi trebalo obraditi njihovu duhovnost nego povijesni nastanak te u tom smislu predložiti i odgovarajuće tekstove, molitve i sl.
- temu o slobodi, jer je primjerenije govoriti o tome u IV. razredu, kao što stoji i u programu
- tematsku cjelinu o odgoju za zajednicu u školi i Crkvi nije potrebno obrazlagati, jer se o odgoju općenito govori u I. razredu, a o odgoju za zajednicu u Crkvi

temeljito se govori u III. razredu kad se obrazlaže Crkva kao sakrament i svi njeni vidovi

- treba prirediti priručnik za vjeroučitelje

c) Izostavljanje u III. razredu

- tema o Crkvi kao početku ostvarenja kraljevstva Božjeg, jer se obrađuje u drugom i četvrtom godištu
- deseta cjelina izgleda suvišna ako se dobro obradi deveta
- tema o ljudskim pravima i dužnostima, jednostavno zato jer se ne stigne obraditi o sakramentima, tj. o svim unutarcrkvenim stvarnostima treba manje govoriti, potrebno je manje »teologije«, a više aktualnih sadržaja, rječnik je previše suhoparan, zapravo nije dobro da su samo sakramenti i deset zapovijedi Božjih tema za treće godišće
- sakramente treba sasvim drukčije obraditi, jer su ih morali iscrpno obraditi za primanje sv. potvrde (a to je u nekim krajevima upravo u II. razredu srednje škole); čim ih se spomene, odmah vjeroučenici kažu: »Još jednom?«
- treće godišće, uzimajući u prvom redu u obzir postojeći udžbenik, zapravo je sakramentologija i stoga je poprilično teško i suhoparno gradivo za vjeroučenike; sve se to može svesti na polovicu dosadašnjeg gradiva, a druga polovica može se obogatiti drugim tematskim jedinicama tako da se npr. više vremena može posvetiti obradi deset Božjih zapovijedi i ljudskim pravima
- sve teme treba pojednostaviti i skratiti, tekstovi su nabacani i teško ih je s učenicima obrađivati
- o religiji i ljudskim pravima već je nešto rečeno u drugom godištu i to je dovoljno, ostalo je preteško
- savjest, dostojanstvo, smisao, razum: polovica programa slična je prethodnom dijelu
- sedma i osma cjelina gotovo da nisu obrađene u programu, iako su prikazane u udžbeniku, a nešto slično se može reći i za četvrtu, petu, šestu, devetu, desetu, jedanaestu i dvanaestu cjelinu

d) Izostavljanje u IV. razredu

- današnja mladež ne prihvaća teme o društvenoj pravdi i odnosu prema vlasništvu: oni to saslušaju, ali u to ne vjeruju
- društveni nauk Crkve je svakako potrebna tema, ali je to užasno daleko od života današnje mladeži
- samoodgovornost unutar struktura: tema je teška i mlade ne zanima
- općenito se može reći da su teme i tekstovi malo preteški
- gotovo sve valja preraditi, kako bi se izbjegla ponavljanja
- tema o ideologijama i svjetonazorima
- izostaviti osmu i devetu cjelinu, smatram da bi se mogle ponuditi teme koje su važnije za kršćanski život
- manje o društvu, poduzetništvu i sličnim temama
- drugo poglavlje kao i poglavlja od šestog do desetog obrađuju nepotrebne i naporanne teme
- sociološki pristup temi o pojedincu i društvu
- pojedinac i društvo, sloboda, kršćanska pouka, odgovornost, obitelj, zajednica
- pojedine tematske jedinice poklapaju se sa sociologijom, psihologijom, a to je pomalo dosadno i uzrokuje nepotrebno ponavljanje gradiva
- sve sadržaje treba sažeti i dodati aktualne teme, npr. o bioetici (kloniranje itd.), jer je to doista važno
- tema o slobodi »od« i slobodi »za«, jer se ta tema opširno obrađuje u II. razredu
- teme o spiritizmu i sličnim problemima
- tekstovi su nabacani i teško ih je s učenicima obrađivati
- prva se tema koristi kao jedanaesta, a dvanaesta i trinaesta prema udžbeniku zamjenjuju osmu, ali u drugačijem svjetlu
- četvrta i peta tema koriste se u trećoj, četvrtoj i petoj cjelini, ali četvrta tema zapravo uopće nije spomenuta u udžbeniku
- tema o ideologijama i svjetonazorima
- tema o spolnosti, jer se obrađuje već u drugom razredu
- tematska cjelina o kraljevstvu Božjem prikladnija je za prvo godišće, a tematska cjelina o slobodi »od« i slobodi »za«

je također nepotrebna jer se o tome govori u II. razredu

2.1.3. Prijedlozi za dodavanje novih tema i sadržaja

Vjeroučitelji drže da u pojedinim godištim nedostaju neke teme pa stoga predlažu da se u vjeronaučni plan i program za pojedina godišta uvrste sljedeće teme:

a) Dodatak u I. razredu

- što vjeroučenici očekuju od vjeronauka u školi
- život kao dar (pobačaj, eutanazija, kloniranje) i dostojanstvo čovjeka
- život kao poziv i zadatak
- životne teme koje će mladog čovjeka potaknuti na razmišljanje
- bijeg i otpor, ovisnosti, sekte i problemi vezani uz te oblike zastranjenja
- Božanska objava
- crkveni blagdani
- droga »ponuđena« u društvu mladih; kako i zašto reći: »Ne«
- čovjekova antropološka obilježja, duhovnost i religioznost: savjest, odgovornost, razumsko prihvaćanje vjere
- tema ovisnosti, spojena s temom smisla života i seksualnosti
- kako čovjek dolazi do vjere, temelji vjere
- Katolička crkva i druge kršćanske zajednice
- kršćanska vjera i druge religije
- likovi iz Biblije i sama Biblija, biblijske teme
- mariologija
- moja vjera u mom konkretnom životu
- neke teme iz Biblije: Petoknjižje, Proroci, poslanice, Otkrivenje
- opći uvod u Bibliju
- opširnije o religijama
- pitanje Božje opstojnosti
- povijest kršćanstva, posebice: koncili, duhovni pokreti, progoni, papinstvo, kršćanska filozofija
- raj, pakao, čistilište
- ljudska spolnost
- sakramenti, jer ih učenici u toj dobi i primaju
- sekte

- stvari ovoga svijeta i Kristove stvari
- teme o Isusu Kristu i uvod u Bibliju
- uloga rada u ljudskom životu
- upotpuniti oblike zabave mladih
- više o odnosu čovjeka i Boga, o čovjekovoj usmjerenosti na Boga
- više tema iz eshatologije i o Trojstvu, jer to njih posebno zanima
- vjernik i ekologija
- crkvena godina

b) Dodatak u II. razredu

- život, smrt i uskrsnuće Isusovo kao otkupiteljsko djelo
- Biblija, Stari i Novi zavjet, biblijski likovi, objava Boga u Starom zavjetu i povezanost s Novim zavjetom
- biblijske teme i tekstovi te njihova tumačenja, npr: grijeh, Božja ljubav...
- biografije poznatih ljudi koji su životom svjedočili vjeru
- opširnije govoriti o hrvatskoj crkvenoj povijesti
- etika života
- novi unutarcrkveni religiozni pokreti (kad je riječ o sektama)
- obogatiti tematiku ovisnosti statističkim podacima i novijim znanstvenim pristupima tom problemu
- obrada osnovnih teoloških pojmova: milosti, spasenja, otkupljenja
- općeljudske vrijednosti, kreposti
- opširnije govoriti o hrvatskim svecima i blaženicima
- opširnije o nadahnućima i protestima mladih, o ljudskim iskustvima s Isusom
- opširnije obraditi problematiku ovisnosti, posebno pušenje, alkohol i drogu
- pitanja ekologije, uloga seksualnosti
- sekte
- sloboda i zabava
- tumačenje Vjerovanja
- eshatologija i Presveto Trojstvo

c) Dodatak u III. razredu

- bioetički problemi i stavovi crkvenog učiteljstva o njima
- Deset Božjih zapovijedi kao znakovi čovjekoljublja i bogoljublja

- eklezijalnost
- Euharistija stvara zajedništvo
- Isus Krist – čovjek za mene
- likovi iz Biblije i sama Biblija
- Novi zavjet i evanđelja
- nužnost povezanosti SZ i NZ
- Objava i vjera: Bogom dana i Bogu dana Riječ
- okultne prakse: radi informacije, kad je riječ o prvoj Božjoj zapovijedi
- opširnije o sakramentima općenito i o svakom posebno
- osobni problemi mladih
- prava čovjeka, katolički socijalni nauk
- spolnost
- dvanaesta tema neka se uvrsti kao četvrta
- tema psihologije mladih – prilagođeno toj dobi
- promijeniti redoslijed prve, druge i treće teme, a sadržaje od pete do petnaeste teme iznova obraditi
- upoznavanje s drugim religijama

d) Dodatak u IV. razredu

- bioetika i moralna teologija
- bolje obraditi temu braka
- Novi zavjet: evanđelja i poslanice – uvod, egzegeza i teologija
- karizme, plodovi Duha Svetoga, kad je riječ o Crkvi vođenoj snagom Duha Svetoga
- liturgija
- obitelj, brak, kontracepcija, planiranje obitelji i odgovorno roditeljstvo
- Vjeronanje
- opširnije o spolnosti, partnerstvu, braku i obitelji povezujući ih s vjerom u Isusa Krista
- opširnije obraditi problematiku eutanazije i pobačaja kada je riječ o spolnosti
- ostvarivanje kršćanske poruke
- Otajstvo Trojedinoga Boga, tajna Presvetog Trojstva s dogmatskog stajališta
- socijalni nauk Crkve i to: pregnantno, jasno, uporabljivo
- spiritizam, reinkarnacija, život poslije smrti
- ustroj kršćanske religije
- prva tema neka se obradi u okviru jedanaeste

- uskladiti i jednako obraditi i u planu i programu i u udžbenicima treću, petu, osmu i devetu temu
- u susret životu: brak, obitelj, posao, zagrada
- uloga Crkve u našem životu
- život svetaca kao naše nadahnuće

3. USTROJ I OBILJEŽJA OBNOVLJENOG SREDNJOŠKOLSKOG VJERONAUKNOG PLANA I PROGRAMA

3.1. Mišljenja i prijedlozi vjeroučitelja

- Općenito, vjeroučitelji su predložili:
- sličnu anketu trebalo bi provesti i među vjeroučenicima kako bi se vidjelo koje ih teme zanimaju
 - pri izradi plana i programa trebalo bi imati u vidu i one vjeroučenike koji se prvi put susreću s katoličkom vjerom ili o njoj vrlo malo znaju odnosno ne žive praktičnim kršćanskim životom
 - u pojedinim temama treba ukazati na ono što je posebno važno
 - u planu i programu trebalo bi navesti različita pomoćna sredstva, npr. dijapozitive, videokasete, glazbu...
 - plan i program mora biti sažet, uzeti u obzir sve važne, teme kao i činjenicu da je tijekom godine na raspolaganju svega trideset i pet sati, tj. jedan sat tjedno
 - u sastavljanju plana i programa treba biti fleksibilniji, vodeći više računa o problematici koja mlade posebno »žulja«
 - treba učiniti sintezu i još bolje razraditi sadržaje, uključiti sažetke, obrasce vjere, molitve, tekstove iz života Crkve, uzeti u obzir i navesti i Katekizam Katoličke crkve
 - uključiti sadržaje pristupačne mladom čovjeku, kao što su npr. konkretnost vjere, svjedočenje starijih, iskustva u radu s ugroženima
 - sve programe treba dopuniti temama koje govore o pojedinim dijelovima liturgijsko-crkvene godine i blagdanima, kao što su npr. Svi sveti i Božić
 - uvrstiti više tema iz konkretnog života mladih, njihova uključenja u život zajednice, posebno župne.

Proučavanje prijedloga iz ankete i rezultati rada po skupinama na proljetnom kolokviju 1999. godine dali su prve obrise i usmjerenja za stvaranje okvira novoga srednjoškolskog vjeronaučnog plana i programa. Za vrijeme kolokvija svi su sudionici mogli na posebno za to pripremljenim listovima naznačiti jesu li spremni za daljnju suradnju i na kojem području: oko plana i programa ili oko udžbenika. Svima koji su tom prilikom ili već prije u anketi izrazili spremnost za daljnju suradnju, dana je nedugo zatim prilika da predlože daljnji tijek rada odnosno smjernice za stvaranje novog plana i programa.¹²

Dva tjedna nakon Kolokvija skupini potencijalnih vjeroučitelja suradnika upućen je prijedlog za daljnju suradnju uz zamolbu da iznesu svoje prijedloge i mišljenja, te da progovore o svojim iskustvima s obzirom na plan i program, vjeroučenike i vjeroučitelje.

U vezi s planom i programom postavljena su sljedeća pitanja:

- Koliko sati treba upotrijebiti za:
 - rad (učenje)
 - uvod, zaključak, ponavljanje, ispitivanje...
 - druge aktivnosti (izlete, hodočašća...)?
- Što neizostavno treba da uđe u plan i program?
- Što je u programu suvišno?
- Imaju li kakav poseban prijedlog?
- Koje osnovne kršćanske vrijednosti proizlaze iz pologa vjere?
- Koje vrste škola treba da ima specifičan plan i program?
- Imaju li kakav prijedlog u vezi s ostvarivanjem plana i programa?
- Mogu li predložiti kakav pristup tekstovima iz lijepe književnosti i njihovu obradu?

Vjeroučiteljima je predloženo da u suradnju uključe i vjeroučenike, posebno ima-

12 Tako je npr. već tijekom tog kolokvija svim okupljenim vjeroučiteljima ponuđena prilika za suradnju. U posebno ponuđenom letku naslovljenom *Suradnja* vjeroučitelji su mogli odabrati i predložiti žele li surađivati na pripremi i provjeri plana i programa odnosno na stvaranju udžbenika. S vremenom se tako došlo do skupine od pedesetak vjeroučitelja iz cijele Hrvatske koji su bili voljni sudjelovati u tom obliku rada.

jući u vidu njihove domaće i školske radove, zatim da izvijeste o svojim izvedbenim planovima i programima te da predlože možebitne datume i načine daljnje suradnje.¹³

3.2. Stvaranje okosnice novog plana i programa

Polovicom lipnja svim zainteresiranim suradnicima upućeno je novo pismo s prijedlogom nekoliko mogućih termina za zajednički susret.¹⁴ Od moguća tri predložena termina izabran je napokon samo jedan. Za druga dva termina prijavilo se malo potencijalnih sudionika te je bilo opravdano sumnjati kako će rad u premaloj skupini biti otežan i nefunkcionalan. Unatoč brojnim obvezama i dosta nepovoljnim datumima održavanja susreta, skupina od dvadesetak srednjoškolskih vjeroučitelja pronašla je i vremena i načina da se od 1. do 3. srpnja 1999. okupe u prostorijama Katehetskog salezijanskog centra na radnom seminaru o srednjoškolskom planu i programu.¹⁵ Nakon što su detaljno upoznati s dosadašnjim radom, okupljenim su vjeroučiteljima podijeljeni osnovni materijali s pristiglim prijedlozima i razmišljanjima u vezi s planom i programom. U odijeljenom radu u četiri skupine sudionici seminara nastojali su formulirati osnovne teme obnovljenog plana i programa, o čemu su zatim raspravljali u zajedničkom radu. Tako se, na temelju još uvijek važećeg službenog plana i programa srednjoškolskog vjeronauka s početka devedesetih godina, te svog višegodišnjeg iskustva u aktivnom predavanju vjeronauka u srednjim školama raznih profila, a uzimajući u obzir sve postojeće prijedloge i sheme nastale tijekom posljednjih godinu i pol dana, stvorila jedinstvena okosnica za četverogodišnji srednjoškolski vjeronauk, uz napomenu da bi se taj isti plan i program mogao uzeti i kao osnova za trogodišnje škole. Stoviše, zaključeno je da bi obnovljeni plan i program za prva dva godišta bio u osnovi isti za sve četverogodišnje i trogodišnje škole, ali bi se zato u trogodišnjim školama u trećem godištu nastojalo u skraćenom obliku obraditi gradivo koje će se u četverogodišnjim školama obrađivati tijekom druge dvije godine. Tako

je nastala okosnica obnovljenog srednjoškolskog plana i programa.

Međutim, time rad članova te, nazovimo je tako, *srpanjske* skupine nije prekinut. Prema dogovoru na seminaru u Zagrebu početkom srpnja, članovi su se podijelili u tri regionalne skupine: osječku, splitsku i zagrebačku, obvezavši se da će i tijekom ljeta nastaviti već započeti rad kako bi se stvorio razrađeniji srednjoškolski plan i program. Rok za izradu prijedloga bio je 15. kolovoza, što su članovi tih triju skupina i poštovali. Tako je nastao i trostruki prijedlog razrađenijega jedinstvenog srednjoškolskog vjeronaučnog programa za četiri godišta.

U međuvremenu je došao i mjesec rujan početkom kojega je održana i Katehetska ljetna škola. Većina aktivnih sudionika stvaranja prijedloga novog plana i programa srednjoškolskog vjeronauka bila je i tamo prisutna. Neki od njih izrazili su spremnost da animiraju i poseban rad u skupinama, kojima su predložene sljedeće teme:

- 13 Usp. »Poziv na suradnju na temu *Srednjoškolski vjeronauk i udžbenici*«, pismo od 27. travnja 1999. Budući da je do kraja školske godine preostalo još vrlo kratko vrijeme, u tom pozivu bio je naznačen i prilično kratak rok za slanje odgovora, tj. do 14. svibnja. Kako se je, što je zbog kratka vremena i završetka školske godine lako razumljivo, taj rok nešto produljio, tek se tijekom lipnja moglo razmišljati o sljedećim koracima i oblicima rada.
- 14 Ograničeno vrijeme, blizina školskih praznika i skoro ljeto uzrok su i ovom koraku. Vjeroučiteljima su predložena tri moguća termina sastanka: a) 24.-26. lipnja; b) 1.-3. srpnja; c) 5.-10. srpnja. Usp. *Pismo vjeroučiteljima-suradnicima*, 11. lipnja 1999.
- 15 Na susretu su se okupili sljedeći vjeroučitelji: Josip Arnuš (Zagreb), Tvrtko Beus (Zagreb), Dolores Brkić (Zagreb), Sabina Furač (Karlovac), Mirjam Gadža (Zagreb), Marija Viktorija Gadža (Zagreb), Pejo Karlović (Zagreb), Ana Kocijan (Varaždin), Vlaho Kovačević (Zagreb), Krunoslava Kujavec (Osijek), Snježana Majdandžić (Osijek), Stjepan Ovčar (Zagreb), Alta Pavin (Osijek), Beata Prkačin (Varaždin), Josip Prološić (Osijek), Petar Smontara (Samobor), Ivica Tolla (Zagreb), Stjepan Tomić (Zagreb), Mirjana Vučica (Split) i Dušan Vuletić (Split). Seminar je vodio Rudi Paloš. Osmero vjeroučitelja iz Zagreba i okolice, među kojima su bili i Ante Perković te Maja Biščan-Nushol, koji nisu mogli sudjelovati na prvom susretu početkom srpnja, pridružili su se tzv. zagrebačkoj skupini 13. srpnja prigodom njihova sastanka za detaljniju razradu u prostorijama KSC-a 13.

- a) upoznavanje s osnovnim obrisima prijedloga jedinstvenoga četverogodišnjeg plana i programa odnosno s trostrukom razradom regionalnih skupina
- b) nastojanje oko stvaranja jedinstvenoga *jednostrukog* prijedloga
- c) detaljnija razrada tema prvoga godišta
- d) formiranje posebne skupine za trogodišnje škole.¹⁶

Ograničeno vrijeme koje je bilo na raspolaganju za rad u skupinama, brojnost okupljenih vjeroučitelja te neke poteškoće objektivne i subjektivne naravi onemogućili su okupljenim srednjoškolskim vjeroučiteljima, kojih je bilo više od stotine, da zajednički rasprave o rezultatima svoga skupinskog rada. Ipak, njihov je rad dao osnovne smjernice za stvaranje jedinstvenog plana i programa.

4. PRIJEDLOG NOVOG PLANA I PROGRAMA SREDNJOŠKOLSKOG VJERONAUKA

Sveukupni dotadašnji rad urodio je dakle plodom, tj. trostrukim prijedlogom novoga srednjoškolskog plana i programa za četverogodišnje i trogodišnje škole. Taj prijedlog izgleda ovako:

¹⁶ I ovoga se puta imao u vidu broj sudionika-vjeroučitelja iz srednjih škola te prostor u kojem se održavala Katehetska ljetna škola, tj. Nadbiskupska klasična gimnazija u Zagrebu koja je sudionicima velikodušno stavila na raspolaganje svoje prostore. Skupine za četverogodišnje škole animirali su: Mirjana Vučica, Duško Vuletić i Snježana Majdandžić, dok je skupinu za trogodišnje škole animirala Maja Bišćan-Nushol. Prijedlog za treće godišće trogodišnjih škola konačno je definiran u skupini za trogodišnje škole tijekom praktičnog rada na KLJŠ 1999.

I. GODIŠTE (A)

- I. *U potrazi za smislom*
 1. Uvodni sat
 2. Otkud, kamo, zašto?
 3. Tko sam ja? (Slika o sebi)
 4. Zašto baš ja? (Život kao dar i zadatak)
- II. *Čovjek – religiozno biće*
 5. Religija i vjera (osnovni pojmovi: religija, religioznost, kult, etičke norme; vjera)
 6. Pojavni oblici religijsko-religioznoga
 7. Velike religije svijeta (podjela, statistički podaci...)
 8. Prirodne religije (židovstvo i islam)
 9. Objavljene religije (židovstvo i islam)
 10. Kršćanstvo – vrhunac Objave
 11. Oblici izražavanja kršćanske vjere
- III. *Odnos vjere i znanosti*
 12. Nastanak svijeta i čovjeka – izazov za vjernika
 13. Biblijski pristup stvaranju
 14. Provjera znanja
 15. Zaključivanje ocjena

I. GODIŠTE (B)

- I. *U potrazi za smislom*
 - 1.1. Tko je čovjek (posebnost u odnosu na druga živa bića)
 - 1.2. Tko sam ja? (prepoznati i prihvatiti sebe; jedinstvenost ljudske osobe)
 - 1.3. Zlo i patnja – životni i religiozni izazov
 - 1.4. Odnos života i smrti (različiti pogledi na pitanje smrti)
 - 1.5. Izabran od vječnosti i otvoren otajstvu (život je dar i zadatak; ostvarenje smisla je u Bogu)
- II. *Čovjek – religiozno biće*
 - 2.1. Vjera – iskonska ljudska potreba
 - 2.2. Čovjek je po prirodi religiozan (otvorenost transcencijii i fenomen ateizma)
 - 2.3. Povijesni razvoj religije i pojavni oblici religioznoga (obred, molitva, žrtva...)
 - 2.4. Prirodne i objavljene religije
 - 2.5. Istočnjačke religije (hinduizam, budizam...)
 - 2.6. Monoteističke religije (islam, židovstvo i kršćanstvo)

I. GODIŠTE (C)

- I. *U potrazi za smislom*
 - 1.1. Tko sam ja – antropološki i biblijski pristup, upoznati sebe
 - 1.2. Pitanje čovjekova smisla – zašto živimo, smisao
 - 1.3. Odnos smisla i stila života
 - 1.4. O tajni čovjekova početka i završetka
- II. *Čovjek – religiozno biće*
 - 2.1. U potrazi za Bogom – odnos mladih prema Bogu
 - 2.2. Osnovni religijski pojmovi
 - 2.3. O prirodnim i objavljenim religijama
 - 2.4. Velike religije svijeta I
 - 2.5. Velike religije svijeta II
- III. *Odnos vjere i znanosti*
 - 3.1. Granična pitanja – vjera i znanost
 - 3.2. Biblijski pristup – stvaranje svijeta
 - 3.3. Prirodnoznanstveni pristup stvaranju svijeta
 - 3.4. Poštivanje stvorenoga kao izraz vjere – ekologija
- IV. *Objava i Sveto pismo*
 - 4.1. Biblija: podjela, struktura,

IV. Objava i Sveto pismo

16. Uvod u Bibliju (temeljno znanje o Bibliji)
17. Stari zavjet: struktura, podjela, glavne značajke i glavni događaji iz povijesti izabranog naroda
18. Petoknjžje i povijesne knjige
19. Pjesničke i mudrosne knjige
20. Proročke knjige
21. Novi zavjet: struktura, podjela i glavne značajke
22. Evanđelja
23. Djela apostolska, poslanice i Otkrivenje
24. Punina Objave u Isusu Kristu

V. Isus Krist – vrhunac Objave

25. Isus – povijesna osoba (povijesni kontekst, stranke...)
26. Otajstvo rođenja Bogočovjeka
27. Isusovo javno djelovanje (riječima i djelima)
28. Novost Isusova naviještanja (novo shvaćanje odnosa prema Bogu i čovjeku)
29. Susret s Isusom mijenja čovjeka
30. Isusovo otkupiteljsko djelo
31. Tko je Isus Krist za mene? (osobna iskustva)
32. Isus Krist – pravi Bog i pravi čovjek
33. Pismena provjera znanja
34. Provjera znanja
35. Zaključivanje ocjena

II. GODIŠTE (A)**I. Crkva nastavlja Kristovo djelo**

1. Uvodni sat
2. Otajstvo Crkve
3. Prva Crkva
4. Duh Sveti u životu i poslanju Crkve (od početka do danas)
5. Razjedinjenost kršćana (crkveni raskoli)
6. »Da svi budu jedno« (katolici, pravoslavni, protestanti)
7. Crkva u službi ostvarivanja kraljevstva Božjeg

III. Odnos vjere i znanosti

- 3.1. Vjera i/ili znanost. Granična pitanja vjere i znanosti
- 3.2. Postanak svijeta – znanstveni pristup
- 3.3. Biblijski pristup stvaranju
- 3.4. Odnos čovjeka prema stvorenom svijetu (Biblija, rad i ekologija)

IV. Objava i Sveto pismo

- 4.1. Bog se otkriva čovjeku. Starozavjetna objava. Novozavjetna objava (Isus Krist – punina i vrhunac Objave)
- 4.2. Cjelovito prenošenje Objave: Pismo, Predaja, Učiteljstvo
- 4.3. Biblija – pisana riječ Božja (pristup Bibliji, struktura i govor Biblije, nadahnuta knjiga, knjiga istine)

V. Isus Krist – vrhunac Objave

- 5.1. Isus – povijesna osoba
- 5.2. Isusovo javno djelovanje (riječ i djelo)
- 5.3. Navještaj kraljevstva Božjega
- 5.4. Isusovo otkupiteljsko djelo (muka-smrt-uskrsnuće)
- 5.5. Tko je Isus Krist za mene (osobna iskustva i suočenje s likom Isusa Krista)
- 5.6. Isus Krist – pravi Bog i pravi čovjek

II. GODIŠTE (B)**I. Crkva nastavlja Kristovo djelo**

- 1.1. Vrijeme Crkve u povijesti spasenja (Božji naum spasenja i Crkva)
- 1.2. Prva Crkva (Pedesetnica, obilježja prve kršćanske zajednice)
- 1.3. Jedna Crkva u mnoštvu Crkava (univerzalnost Crkve, ranjeno zajedništvo i poziv na obnovu zajedništva)
- 1.4. Duh Sveti u životu i poslanju Crkve (Duh vodi Crkvu kroz povijest putem istine:

jezik, kontekst prostora i vremena, arheologija, bibl. vrem.

- 4.2. Opći uvod u SZ. Biblijska prapovijest: Post 1-11, Petoknjžje, Savez
- 4.3. Proroci i psalmi
- 4.4. Opći uvod u NZ. Podjela i struktura, središnji događaji
- 4.5. Crkvena predaja i crkveno učiteljstvo
- 4.6. Dogmatska konstitucija o Božanskoj objavi (Dei Verbum)

V. Isus Krist – vrhunac objave

- 5.1. Isus Krist – povijesna osoba
- 5.2. Tko je Isus Krist za mene
- 5.3. Isus-Bogočovjek, tajna utjelovljenja – Isus pravi Bog i pravi čovjek
- 5.4. Isusovo javno djelovanje
- 5.5. Iskustva susreta s Isusom
- 5.6. Kristovo otkupiteljsko djelo – Muka i Smrt
- 5.7. Uskrsnuće

II. GODIŠTE (C)**I. Crkva nastavlja Kristovo djelo**

- 1.1. Duh Sveti u poslanju Crkve
- 1.2. Pregled razvoja povijesti Crkve: stari vijek
- 1.3. Pregled razvoja povijesti Crkve: srednji vijek
- 1.4. Pregled razvoja povijesti Crkve: novi vijek
2. Crkva – karizma i institucija
- 2.1. Narav Crkve
- 2.2. Službe i poslanje Crkve – hijerarhija, poslanje
- 2.3. Redovništvo i posvećeni život

- II. Crkva – karizma i institucija*
8. Jedinstvo i različitosti u Crkvi
 9. Služba pastira (institucija)
 10. Redovništvo (veliki redovi)
 11. Laici
 12. Crkveni pokreti i udruge
 13. Marija – uzor svih kršćana
 14. Provjera znanja
 15. Zaključivanje ocjena
- III. Novi religiozni pokreti i sekte*
16. Crkva i sekte
 17. Zapadnjačke sekte
 18. Istočnjačke sekte
 19. Sotonističke sekte
- IV. Crkva u Hrvata*
20. Crkva – nositeljica vjere i kulture Hrvata
 21. Svjedoci vjere Crkve u Hrvata
- V. Sloboda i savjest*
22. Sloboda i mladi
 23. Je li čovjek slobodan? (ograničenja slobode)
 24. Zlouporebe slobode (bijeg od odgovornosti, života, stvarnosti...)
 25. Sloboda i odgovornost
 26. Kršćansko poimanje slobode (Krist osloboditelj)
 27. Savjest (fenomen)
 28. Oblici savjesti
 29. Oblikovanje i odgoj savjesti
- VI. Poziv na zajedništvo*
30. Prijateljstvo i ljubav
 31. Obitelj
 32. Izvanobiteljski čimbenici odgoja za zajedništvo
 33. Pismena provjera znanja
 34. Provjera znanja
 35. Zaključivanje ocjena
- mučeništvo, pustinjaštvo, borba protiv krivovjerja, sveci...)
- II. Crkva – karizma i institucija*
- 2.1. Jedinstvo i različitosti u Crkvi (karizme i različite službe u Crkvi)
 - 2.2. Služba pastira (hijerarhijska struktura Crkve)
 - 2.3. Redovništvo – radikalno življenje Evanđelja. Veliki redovi
 - 2.4. Laici – graditelji svijeta po Božjoj mjeri
 - 2.5. Crkveni pokreti i udruge
- III. Novi religiozni pokreti i sekte*
- 3.1. Obilježja novih religioznih pokreta i sekti
 - 3.2. Poznatije sekte
 - 3.3. Protukršćansko obilježje sekti. Sekte i Crkva
- IV. Crkva u Hrvata*
- 4.1. Kršćanstvo na našem tlu prije dolaska Hrvata
 - 4.2. Crkva i razvoj hrvatske kulture
 - 4.3. Crkva u novijoj povijesti hrvatskog naroda
- V. Sloboda i savjest*
- 5.1. Poziv na slobodu (mladi u težnji za slobodom, različita ograničenja)
 - 5.2. Istinsko ostvarenje slobode (izbor dobra, odgovornost, izbor vrednota)
 - 5.3. Moć Isusove slobode (najslobodniji čovjek, slobodan »od« zla i slobodan »za« ljubav)
 - 5.4. Sloboda i savjest
 - 5.5. Odgoj savjesti (oblikovanje savjesti, uloga autoriteta, oblici savjesti)
- VI. Poziv na zajedništvo*
- 6.1. Osobine prijateljstva i zrele komunikacije
 - 6.2. Ljudska seksualnost u službi ljubavi i života
 - 6.3. Obiteljsko zajedništvo
- 2.4. Vjernici laici u poslanju Crkve – odgoj za crkvenost
- 2.5. Crkveni pokreti i udruge (župne zajednice)
- III. Novi religiozni pokreti i sekte*
- 3.1. Obilježja i uzroci nastanka sekti
 - 3.1. Zapadnjačke sekte
 - 3.3. Istočnjačke sekte
 - 3.4. Sotonističke sekte
- IV. Crkva u Hrvata*
- 4.1. Crkva u razvoju hrvatske kulture
 - 4.2. Svjedoci vjere u povijesti Crkve u Hrvata
 - 4.3. Crkva u domovini i inozemstvu
- V. Sloboda i savjest*
- 5.1. Sloboda i mladi danas
 - 5.2. Sloboda unutar normi i granica (biološka, psihološka, sociološka uvjetovanost)
 - 5.3. Zlouporeba slobode
 - 5.4. Savjest – oblici i odgoj savjesti
 - 5.5. Savjest u rascjepu
 - 5.6. Kristovo shvaćanje slobode
- VI. Poziv na zajedništvo*
- 6.1. Odgoj za zajedništvo – prijateljstvo, zaljubljenost
 - 6.2. Prijateljstvo – izraz kršćanske ljubavi
 - 6.3. Obitelj i obiteljska pedagogija
 - 6.4. Ljubav i spolnost
 - 6.5. Odgovorno partnerstvo
 - 6.6. Izvanobiteljski čimbenici odgoja za zajedništvo (Crkva, škola i sredstva društvenog priopćavanja)

III. GODIŠTE (A)

- I. *Čovjek – moralno biće*
 1. Uvodni sat
 2. Odnos prirodnog i objavljenog zakona
 3. Moralnost ljudskog djelovanja
- II. *Ljubav – temelj Novoga saveza*
 4. Kristova Zapovijed ljubavi
 5. Ljubav je temelj kršćanske moralnosti
 6. Poziv na svetost
 7. Vjera – nada – ljubav
- III. *Ljubi Gospodina Boga svoga*
 8. »Ja sam Gospodin Bog tvoj«
 9. Vjera i vjerske sumnje
 10. Svetost Imena Božjega
 11. Dan Gospodnji
 12. Molitva
 13. Pjesmom slavimo Boga
 14. Provjera znanja
 15. Zaključivanje ocjena
- IV. *Čovjek i njegovo dostojanstvo*
 16. »Poštuj oca i majku!« (IV. zapovijed): odnos prema autoritetu
 17. »Ne ubij!« (V. zapovijed): vrijednost i nepovredivost ljudskog života
 18. Ljudsko dostojanstvo i znanstvena istraživanja
 19. Ugrožavanje ljudskog dostojanstva ratom
- V. *»Muško i žensko stvori ih« (VI. i IX. zapovijed)*
 20. Dostojanstvo muškarca i žene
 21. »Muško i žensko stvori ih«
 22. Bračna ljubav i obitelj
 23. Metode planiranja obitelji i umjetna oplodnja
 24. Planiranje obitelji – odgovorno roditeljstvo
 25. Zastranjenja na području spolnosti
- VI. *Poštivanje osoba i njihovih dobara (VII. i X. zapovijed)*
 26. Pravo na vlasništvo i odnos prema vlasništvu

III. GODIŠTE (B)

- I. *Čovjek – moralno biće*
 - 1.1. Moral, etika, ćudoređe
 - 1.2. Prirodni i objavljeni moralni zakon
 - 1.3. Moralni život – potreba ranjenog čovjeka (čovjek kao stvoreno, ranjeno, spašeno, etičko i besmrtno biće)
- II. *Ljubav – temelj Novoga saveza*
 - 2.1. Zakon ljubavi – savršenstvo moralnog zakona (Kristov zakon)
 - 2.2. Narav kršćanske ljubavi
 - 2.3. Poziv na savršenstvo (put svetosti)
- III. *Ljubi Gospodina Boga svoga*
 - 3.1. Uvod u zapovijedi
 - 3.2. »Ja sam Gospodin Bog tvoj« (bogoslovne kreposti: vjera, ufanje, ljubav)
 - 3.3. »Nemaj drugih bogova uz mene«
 - 3.4. Svetost imena Božjega
 - 3.5. »Spomeni se da svetkuješ dan Gospodnji«. Rad i slobodno vrijeme
- IV. *Čovjek i njegovo dostojanstvo*
 - 4.1. »Poštuj oca i majku«. Obitelj u Božjem naumu
 - 4.2. Vrijednost i nepovredivost ljudskog života
 - 4.3. Ljudsko dostojanstvo i znanstvena istraživanja (genetski inženjering i dr.)
5. *Muško i žensko stvori ih*
 - 5.1. Jednako dostojanstvo muškarca i žene
 - 5.2. Integracija spolnosti u osobu
 - 5.3. Bračna ljubav
 - 5.4. Odgovorno roditeljstvo
- VI. *Poštivanje osoba i njihovih dobara*
 - 6.1. Pravo na vlasništvo i odnos prema njemu
 - 6.2. Solidarnost i odnos prema općem dobru
 - 6.3. Društvena pravda (socijalni nauk Crkve)

III. GODIŠTE (C)

- I. *Čovjek – moralno biće*
 - 1.1. Dobro, moral, etika, ćudoređe
 - 1.2. Prirodni i objavljeni moralni zakon
 - 1.3. Teološka antropologija. Pet istina o čovjeku (stvoreno, ranjeno, spašeno, etično, besmrtno biće)
- II. *Ljubav – temelj Novoga saveza*
 - 2.1. Kristova zapovijed ljubavi
 - 2.2. Sveopći poziv na svetost
 - 2.3. Vjera, nada i ljubav
- III. *Ljubi Gospodina Boga svoga*
 - 3.1. Ja sam Gospodin Bog tvoj (vjera, povjerenje, predanje, svjedočenje)
 - 3.2. Grijesi protiv kreposti vjere
 - 3.3. Ne izusti imena Gospodnjeg (svetost Imena Božjega: molitve, život)
 - 3.4. Spomeni se da svetkuješ (Dan Gospodnji, nedjelja, dan počinka, slobodno vrijeme)
- IV. *Čovjek i njegovo dostojanstvo*
 - 4.1. Poštuj oca i majku (odnos prema autoritetima; generacijska suradnja i sukobi; poziv – dužnosti obitelji i društva)
 - 4.2. Ne ubij (temeljna ljudska prava i dužnosti)
 - 4.3. O ugrožavanju ljudskog dostojanstva (suicid, abortus, eutanazija, mediji, reklame)
 - 4.4. Pitanje ljudskog dostojanstva i znanstvenih istraživanja (biološka, nuklearna, kemijska)
 - 4.5. Izgradnja mira
- V. *Muško i žensko stvori ih*
 - 5.1. Biblijsko shvaćanje ljubavi (Pj; 1 Kor 13)
 - 5.2. Dostojanstvo muškarca i žene – cjelovitost osobe
 - 5.3. Bračna ljubav – vjernost, plodnost, planiranje obitelji
 - 5.4. Grijesi protiv ljubavi i spolnosti

27. Odnos prema općem dobru
28. Ljudska solidarnost i društvena pravda
29. Odnos prema materijalnom i duhovnom dobru

VII. Živjeti u istini (VIII. zapovijed)

30. »Istina će vas osloboditi« (istinoljubivost, poštivanje dobrog glasa)
31. »Tko je od vas bez grijeha, neka prvi baci kamen« (dvoličnost, ogovaranje, kleveta, lažna svjedočanstva)
32. Masovni mediji i pravo na istinu
33. Pismena provjera znanja
34. Provjera znanja
35. Zaključivanje ocjena

IV. GODIŠTE (A)

- I. *Obnovljeni život u Kristu – uvod u sakramente*
 1. Uvodni sat
 2. Znakovi i simboli u ljudskom životu; Božji govor u znakovima
 3. Isus Krist – sakrament susreta čovjeka s Bogom
 4. Kristovo vazmeno otajstvo – uzdignuće čovjeka
 5. Crkva – sakrament Krista i sakrament spasenja
- II. *Sakramenti kršćanske inicijacije*
 6. Sakrament krsta – novo rođenje u Kristu
 7. Potvrda (rast u Duhu)
 8. Euharistija (utemeljenje, značenje)
 9. Struktura svete mise
 10. Liturgijska godina i liturgijski prostor
- III. *Sakramenti ozdravljenja*
 11. Grijeh i obraćenje
 12. Pomirenje s Bogom i Crkvom (sakrament pomirenja)
 13. Susret s Kristom u bolesti i patnji (bolesničko pomazanje)
 14. Provjera znanja
 15. Zaključivanje ocjena

VII. Živjeti u istini

- 7.1. »Istina će vas osloboditi«. Poštivanje i povreda istine (dobar glas, laž, kleveta...)
- 7.2. Živjeti u istini i za istinu. Uporaba sredstava društvenog priopćavanja

IV. GODIŠTE (B)

- I. *Obnovljeni život u Kristu – uvod u sakramente*
 - 1.1. Znakovi i simboli u ljudskom životu
 - 1.2. Božji govor znakovima
 - 1.3. Isus Krist – sakrament susreta Boga i čovjeka
 - 1.4. Crkva – sakrament spasenja
 - 1.5. Bog prati čovjeka na njegovome životnom putu. Milost Božja
- II. *Sakramenti inicijacije*
 - 2.1. Čovjek stvoren na sliku Božju ranjen je grijehom. Istočni grijeh
 - 2.2. Krštenje – novo rođenje u Kristu
 - 2.3. Potvrda – rast u Duhu
 - 2.4. Euharistija (utemeljenje, obred, značenje)
- III. *Sakramenti ozdravljenja*
 - 3.1. Grijeh i obraćenje
 - 3.2. Pomirenje s Bogom i Crkvom (sakrament pomirenja)
 - 3.3. Iskustvo bolesti i patnje. Susret s Kristom u bolesti i patnji (bolesničko pomazanje)
 - 3.4. Smrt u svjetlu Kristova uskrsnuća (kršćanska eshatologija)

VI. Poštivanje osoba i njihovih dobara

- 6.1. Odnos duhovnih i materijalnih dobara
- 6.2. Društvena pravda i samoodgovornost unutar društvenih struktura
- 6.3. Solidarnost i katolički društveni nauk

VII. Živjeti u istini

- 7.1. Isus Krist – Put, Istina i Život
- 7.2. Poštivanje i povrede istine
- 7.3. Sredstva društvenog priopćavanja u službi istine. Zajednička dobra
- 7.4. Inter mirifica – Dekret o sredstvima društvenog priopćavanja II. vat. sabora

TROGODIŠNJE ŠKOLE

I. GODIŠTE

Isto kao i kod četverogodišnjih škola.

II. GODIŠTE

Isto kao i kod četverogodišnjih škola.

III. GODIŠTE

I. *Čovjek – moralno biće. Ljubav kao temelj Novog Saveza*

1. Prirodni i objavljeni moralni zakon
2. Kristova zapovijed ljubavi – temelj kršćanske moralnosti

II. *Obnovljeni život u Kristu; Uvod u sakramente*

1. Znakovi i simboli u ljudskom životu; Božji govor u znakovima
2. Isus Krist – sakrament susreta Boga i čovjeka
3. Crkva – sakrament Krista i sakrament spasenja

III. *Ljubi Gospodina Boga svoga*

1. Ja sam Gospodin Bog tvoj (vjera, povjerenje, predanje, svjedočenje)
2. Ne izusti imena Gospodnjeg (svetost Imena Božjega: molitve, život)
3. Spomeni se da svetkuješ Dan Gospodnji (nedjelja, dan počinka, slobodno vrijeme)

IV. Sakramenti u službi zajednice

16. Sakrament svetog reda
17. Svećenik – u službi zajednice
18. Sakrament ženidbe (teologija i slavlje)
19. Crkveno-pravni aspekti sakramenta ženidbe

V. Kršćansko shvaćanje rada i mira

20. Prispodoba o talentima (praktični rad s Biblijom)
21. Vrijednost ljudskog rada i stvaralaštva
22. Zvanje i zanimanje
23. Odgovorno služenje vremenom (slobodno vrijeme)
24. Osobno zalaganje za mir

VI. Ostvarivanje kraljevstva Božjeg

25. San čovječanstva o boljem svijetu (ideologije...)
26. Kristov navještaj kraljevstva Božjeg
27. Prispodobe o kraljevstvu Božjem
28. Govor na gori
29. Osobno zalaganje za ostvarenje kraljevstva Božjeg
30. Pismena provjera znanja
31. Provjera znanja
32. Zaključivanje ocjena

IV. Sakramenti u službi zajednice

- 4.1. Sveti red
- 4.2. Svećenik – službenik zajednice
- 4.3. Ženidba u Božjem planu
5. Kršćansko shvaćanje rada i mira

V. Vrijednost ljudskog rada i stvaralaštva

- 5.2. Zvanje i zanimanje
- 5.3. Kršćansko shvaćanje mira

VI. Ostvarenje kraljevstva Božjega

- 6.1. San čovječanstva o boljem svijetu (očekivanja, ideologija, svjetonazori)
- 6.2. Kristova ponuda boljeg svijeta (prispodobe o Kraljevstvu)
- 6.3. Blaženstva – etika kraljevstva Božjega
- 6.4. Mladi i njihovo zalaganje za ostvarenje Kraljevstva

IV. Sakramenti inicijacije

1. Istočni grijeh; krštenje je novo rođenje u Kristu
2. Potvrda – rast u Duhu
3. Euharistija (utemeljenje, obred, značenje)

V. Čovjek i njegovo dostojanstvo

1. Poštuj oca i majku (odnos prema autoritetima; generacijska suradnja i sukobi; poziv – dužnosti obitelji i društva)
2. Ne ubij (temeljna ljudska prava i dužnosti)
3. O ugrožavanju ljudskog dostojanstva (samoubojstvo, abortus, eutanazija, mediji, reklame)
4. Pitanje ljudskog dostojanstva i znanstvenih istraživanja (biološka, nuklearna, kemijska)

VI. Sakramenti ozdravljenja

1. Grijeh, obraćenje i pomirenje (sakrament pomirenja)
2. Iskustvo bolesti i patnje. Susret s Kristom u bolesti i patnji (bolesničko pomazanje)
3. Kršćanska eshatologija

VII. Muško i žensko stvori ih. Sakramenti u službi zajednice

1. Dostojanstvo muškarca i žene – cjelovitost osobe
2. Sakrament ženidbe
3. Bračna ljubav (vjernost, plodnost, planiranje obitelji)
4. Grijesi protiv ljubavi i spolnosti
5. Sveti red

VIII. Živjeti u istini. Ostvarivanje kraljevstva Božjega

1. Poštivanje osoba i njihovih dobara
2. Poštivanje i povreda istine (dobar glas, laž, kleveta)
3. Isus Krist – Put, Istina i Život
4. Blaženstva i kraljevstvo Božje

5. NEPOSREDNI ZADACI ZA BUDUĆNOST

Na temelju dosad učinjenoga i predloženoga trostrukog prijedloga treba stvoriti i potanko razraditi jedinstven plana i program za četverogodišnje odnosno trogodišnje škole. Nakon toga slijedi službeno prihvaćanje, odnosno odobrenje HBK i Ministarstva prosvjete i športa te izrada novih udžbenika.

Samo se po sebi nameće pitanje kako srednjoškolski vjeroučitelji odnosno ostali stručnjaci teoretičari i praktičari mogu dalje konkretno surađivati. Ukratko rečeno, u najmanju ruku mogu to učiniti svojim:

- a) dodatnim prijedlozima i pitanjima
- b) predlaganjem svojih materijala (gotovih i djelomičnih)
- c) predlaganjem materijala vjeroučenika
- d) organiziranjem neovisnih skupina, odnosno pojedinačnim stvaranjem planova i programa, odnosno udžbenika i drugih pomagala

S obzirom na dosadašnji rad i suradnju prije svega treba zahvaliti svima koji su tijekom ovoga desetljeća stvorili sve ono što sada imamo: plan, program, udžbenike, brojna razjašnjenja, pojašnjenja, tumačenja i dodatne materijale. Ovom prilikom želimo posebno spomenuti i zahvaliti onima koji su htjeli i znali odvojiti vrijeme stavljajući svoje znanje, talente i dobru volju na raspolaganje za stvaranje određenog ozračja srednjoškolskoga vjeronaučnog pokreta.

- b) Dosadašnji rad nastaviti ćemo još neko vrijeme nastojeći uvažiti konkretne prijedloge, pitanja i zamjerke ljudi s terena. Međutim, takav proces ima svoje vremensko ograničenje, tako da ćemo u određenom trenutku morati pristupiti formiranju konkretnog i konačnog prijedloga, pri čemu će trebati postojeće prijedloge uskladiti sa zahtjevima crkvenih dokumenata, među kojima ovom prilikom posebno spominjemo *Opći direktorij za katehezu* iz 1997. godine te *Katekizam Katoličke crkve*.

6. ZAKLJUČAK

Uza sve ostalo treba imati na umu da je ovdje riječ o srednjoškolskom vjeronauku, tj. o predmetu koji je dio cjelokupnoga školskog sustava i koji se izvodi u školi. Dok prihvaćamo opće katehetske smjernice svjesni smo i zahtjeva kao i neosporne činjenice da je školski vjeronauk dio opće crkvene kateheze i crkvene evangelizacije, istovremeno podsjećamo i ističemo da upravo zato što je školski vjeronauk tek dio te sveukupnosti, u razmišljanju o njegovim zadacima, uspjesima i neuspjesima te i o mjestu i ulozi vjeroučitelja treba imati na umu i druge sastavnice, kao što su župna kateheza, život i svjedočenje crkvene zajednice i svakoga pojedinog njezina člana, kao i potrebu trajnog preispitivanja i rasta svakog pojedinog člana te zajednice pojedinačno i zajednice kao cjeline.